

Instagram: stela_knjige

Facebook: stela

www.stelaknjige.rs

NASLOV ORIGINALA

Alex Perry

The Good Mothers

Copyright © Alex-Perry.com Ltd 2018

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2025

ZA IZDAVAČA

Marko Sabovljević

UREDNIK

Marina Sabovljević

LEKTURA I KOREKTURA

Vesna Kalabić

DIZAJN KORICA

Siniša Subotić

SLOG I PRELOM

Dizajn studio Layout

ŠTAMPA

Alpha print, Zemun

TIRAŽ

1.000

IZDAVAČ

Publik praktikum, imprint Stela

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA

2025

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

ALEKS PERI

NDRANGETA

Prevela sa engleskog
Jelena Katić Živanović

Stēlā

*Za sve dobre ćerke
i za Tes, uvek*

SADRŽAJ

Napomena autora	11
-----------------	----

PRVI ČIN: NESTANAK U MILANU

I	15
II	28
III	40
IV	55
V	61
VI	80
VII	98
VIII	113

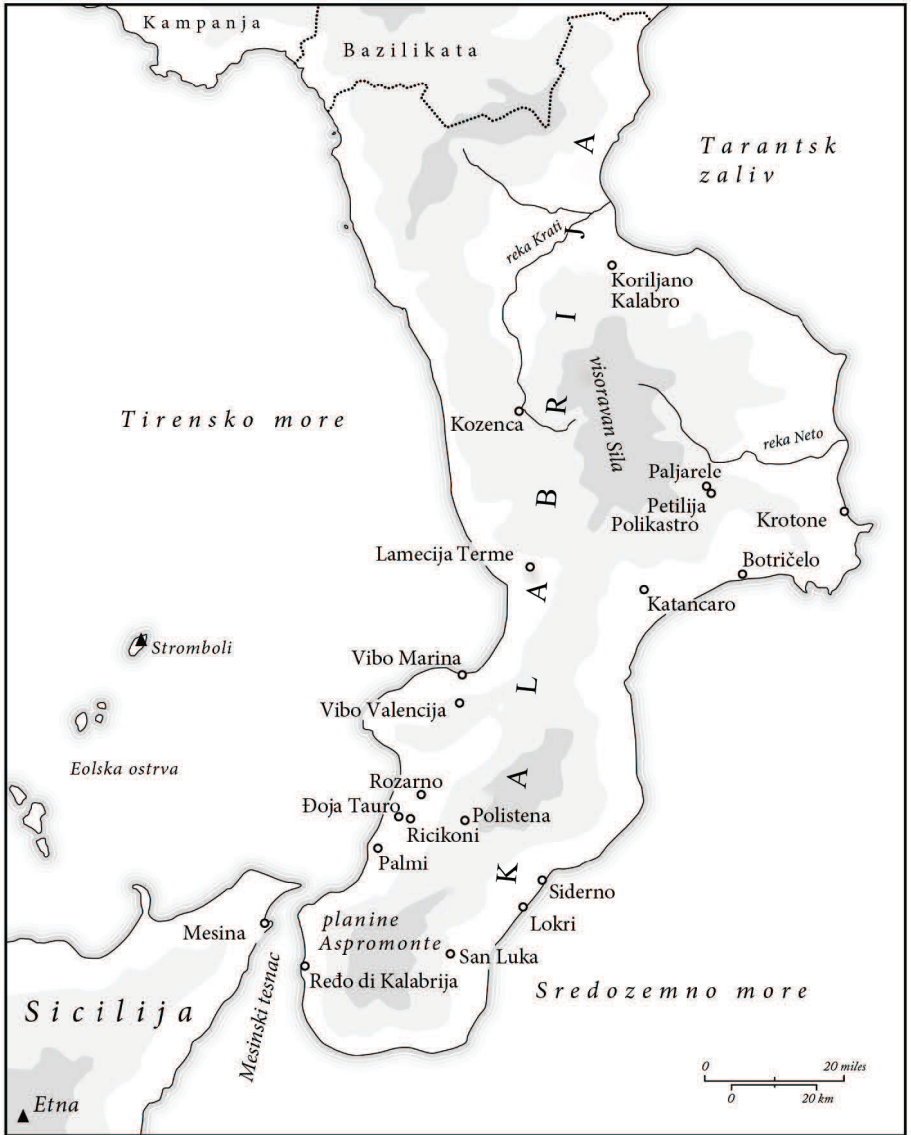
DRUGI ČIN: POBUNA U ROZARNU

IX	133
X	149
XI	159
XII	168
XIII	176
XIV	179
XV	191
XVI	202
XVII	216

TREĆI ČIN: ITALIJA SE BUDI

XVIII	233
XIX	239
XX	243
XXI	252
XXII	263
XXIII	276
XXIV	288
XXV	306
XXVI	315
Zahvalnica	328
Beleška	334

Napomena autora

Uprkos izmenama u izgovoru kojima sam pribegao kako bih olakšao čitaocima na engleskom jeziku, poštovao sam italijanske običaje koji se tiču ličnih imena. Marija Končeta Kačola, na primer, postaje Končeta, ili samo Četa, pri sledećem pominjanju. Razlika u običajima vidi se i u tome što italijanske žene nakon udaje zadržavaju očevo prezime. Tako je Lea Garofalo zadržala prezime kad se udala za Karla Koska, ali njihova ćerka se zove Deniz Kosko.

PRVI ČIN

NESTANAK U MILANU

I

Simbol Milana je ogromna zmija što proždire dete koje vrišti¹. Prvi grad severne Italije imao je i drugih totoma: runastog vepra, zlatnu Bogorodicu i, odnedavno, dizajnerske etikete koje Milano čine svetskom prestonicom mode. Ali osamsto godina stara slika krivudave zmije koja zariva očnjake u zgrčeno, krvlju oblikovano telo novorođenčeta ostaje njen najpopularniji znamen, kraseći zastave i bareljefe na gradskim zidinama, grb *alfa romea* i dresove milanskog Intera. To je neobično zlokoban aršin za ljude koje svet obično povezuje s porodicom i hranom, i neobično grub za grad čija umetnost dostiže prefinjene visine Da Vinčijeve *Tajne večere* – a većina stanovnika Milana uglavnom priznaje da ne zna njegovo značenje. U trenucima iskrenosti, međutim, neki među njima priznaće kako podozrevaju da ta slika svoju dugovečnost duguje načinu na koji osvetljava mračnu istinu u srcu njihovog grada: da se dinamičnost i postignuća po kojima je Milano poznat, između ostalog, zapravo zasnivaju na tome koga ste spremni da uništite.

Tokom četiri dana koje je provela u Milanu krajem novembra 2009, pre nego što je njen otac ubio njenu majku, a onda i izbrisao svaki njen trag sa ovoga sveta, Deniz Kosko je umalo

¹ Ovo poglavlje zasnovano je na zvaničnom transkriptu svedočenja koje je na sudu 20. septembra i 13. oktobra 2011. godine dala Deniz Kosko, na sudskim dokumentima sa nakon toga održanog suđenja za ubistvo, kao i transkriptima njenih razgovora s karabinijerima od 25. novembra 2009. i 5. marta 2010. godine. I sâm sam vodio nekoliko dodatnih razgovora, od kojih se izdvajaju oni s Denizinom advokaticom Vinčencom Random i Leinom advokaticom Analizom Pizano, kao i s tužiocima Alesandrom Čereti, Đuzepom Kreamom i Salvatoreom Dolčecom.

poverovala da je njena porodica prevazišla sebi svojstven mrak. Deniz je imala sedamnaest godina. Njena majka bila je Lea Garofalo, tridesetpetogodišnja ćerka *mafioze*, a otac Karlo Kosko, tridesetdevetogodišnji krijumčar kokaina. Lea se za Karla udala sa šesnaest godina, sa sedamnaest rodila Deniz, sa dvadeset jednu svedočila o tome kako su Karlo i njegov brat ubili čoveka u Milanu, a sa dvadeset dve pomogla policiji da Karla pošalje u gradski zatvor San Vitore. Deniz je odrasla skrivajući se. Lea se šest godina, od 1996. do 2002, sa ćerkom skrivala u uskim, krivudavim uličicama srednjovekovnog Bergama u podnožju Alpa. Lea je od toga napravila igru – dve južnjačke devojke koje se skrivaju na sivom severu Italije – i njih dve su jedna drugoj postale ceo svet. Kad bi hodale kaldrmisanim ulicama Bergama, nalik na dve vilenjakinje koje se drže za ruke, tamne kose zataknete iza ušiju, prolaznici su mislili da su sestre.

Lea je jedne noći u 2000. kroz prozor njihovog stana videla svoj stari *fijat* u plamenu. Kad joj je 2002. bio ukraden skuter, a ulazna vrata stana zapaljena, Lea je rekla Deniz da je smislila novu igru za njih – uzela je za ruku svoju desetogodišnju ćerku i s njom ušetala u stanicu karabinijera, gde je zaprepašćenom službeniku za prijemnim pultom rekla da će svedočiti protiv mafije ukoliko joj omoguće zaštitu svedoka. Majka i ćerka su od 2002. do 2008. živele u državnim sigurnim kućama. Poslednjih osam meseci, iz razloga koje je Deniz samo delimično razumela, ponovo su bile same. Karlovi ljudi su ih tri puta pronašli. Tri puta su im Lea i Deniz pobile. Ali u proleće 2009. Lea je bila iscrpljena, potpuno bez novca, i rekla je Deniz da su im ostale samo dve mogućnosti. Ili će nekako pronaći novac da pobegnu u Australiju, ili će Lea morati da se pomiri s Karlom.

A kako se ni jedno ni drugo nije činilo verovatnim, pomirenje s Karlom je makar delovalo moguće. Država je odustala od pokušaja da ga krivično goni na osnovu dokaza koje je ona

pružila, i ma koliko je Leu to razbesnelo, istovremeno je značilo i da ona Karlu više ne predstavlja pretnju. U aprilu 2009. poslala je poruku mužu da bi trebalo da oprostite i zaborave, a Karlo se naizgled složio s tim. Pretnje su prestale, više nije bilo zapaljenih automobila. Karlo je počeo da vodi Deniz na izlete po staroj Kalabriji. Jedne septembarske večeri je čak nagovorio i Leu da izađu na sastanak, pa su se odvezli do obale i do u sitne sate pričali o letu kad su se upoznali, pre svih tih godina.

I zato je, kad je Karlo u novembru 2009. pozvao ženu i ćerku da provedu s njim nekoliko dana u Milanu, a Deniz, šakom pokrivajući slušalicu, s očekivanjem pogledala majku, Lea samo slegnula ramenima i rekla: u redu, pretvoriće to u kratak odmor. Leine uspomene na Milano zimi bile su uspomene na hladan, turoban grad, drveće nalik na crne munje naspram neba, vetar koji se kao lavina kotrlja ulicama, goneći pred sobom male monsune ledene kiše. Ali Deniz će se dopasti milanske radnje, a Lea i Karlo moraju da razgovaraju o Denizinoj budućnosti; uostalom, još od prethodnog leta, Lea je ponovo počela da se pita u vezi s Karlom. Dvadeset godina ranije, bio joj je obujmio lice svojim šakama gorile i obećao joj da će je odvesti daleko od mafije i sveg tog ubijanja – a Lea mu je poverovala uglavnom zato što se činilo da i on sam veruje u to. Lea je i dalje nosila ogrlicu i narukvicu od zlata koje joj je tada poklonio. Pritom, nije bilo nikakve sumnje da Karlo voli Deniz. Možda je Deniz u pravu, razmišljala je Lea. Možda bi njih troje ipak *mogli* da počnu iznova. Pomisao da je Karlova nova ljubavnost bila deo neke složene zavere da je uhvati nespremnu, jednostavno joj uopšte nije ni pala na pamet. Postoje mnogo lakši načini da se neko ubije.

* * *

Lea Garofalo je od početka bila nekoliko klasa iznad Karla. On jeste stekao istaknut položaj u okviru klanova, ali Lea je rođena kao mafijaška princeza, prava Garofalo iz Paljarelea, ćerka 'ndrangetskog aristokrate sa istočne obale. Karlo je bio plećat i zgodan kao neki medved, ali Lea je bila lepša, njenu prirodnu gracioznost naglašavale su visoke jagodice, vitak stas i duga, gusta, kovrdžava crna kosa. Karlovo mucavo korišćenje italijanskog jezika i ćutljivo, mrzovoljno držanje nikada nisu bili uočljiviji nego kad bi se našao pored Lee, koja je govorila sa severnjačkom prefinjenošću i južnjačkom strašću, i umela da se nasmeje, posvađa i zaplače u rasponu od pet minuta. U bilo kom drugom svetlu, bilo bi sasvim prirodno da Lea posle nekoliko godina braka napusti Karla i ode ne osvrnuvši se.

Makar se Karlo trudio da ne likuje, razmišljala je Lea. Poslao je nekog prijatelja da im ostavi sto evra za vozne karte do Milana. Kad su Lea i Deniz stigle na centralnu gradsku stanicu, Musolinijev raskošan spomenik snazi i poretku Severa, sav u staklu i mermeru, Karlo ih je lično pokupio u svom crnom *audiju* i odveo u hotel „Lozana”, jedno prijatno mesto u sporednoj ulici nedaleko od Korso Sempione, milanskih Jelisejskih polja, i nekoliko minuta hoda od njihovog starog porodičnog stana u Vijale Montelu. A naredna četiri dana Karlo je odbijao da na bilo koji način priča o prošlosti. Nije pominjao 'Ndrangetu, ni to da je Lea prekršila zavet *omerte*, niti da je umalo uništila sve za šta su on i njegova braća naporno radili. Deniz je ispričala da su, umesto toga, njih troje uživali u „mirnom i prijatnom” mini-odmoru, jednom od onih porodičnih odmora kakve nikada nisu imali. Milanski saloni *ferari* automobila i butici *armani* odeće bili su beskrajno udaljeni od kalabrijskih pašnjaka za koze, a Karlo je delovao srećno što njegove žena i ćerka uživaju u tome. Njih troje – Karlo u kaputu ogrnutom preko ramena u milanskom stilu, a Lea i Deniz u farmerkama i

debelim perjanim jaknama – tumarali su kanalima i uglačanim kamenim *pjacama*, jeli picu i kanole, razgledali izloge galerija iz devetnaestog veka preko puta milanskog raskošnog gotskog Duoma. Karlo je sve plaćao: odeću za Deniz, večere za sve troje, kafu i *đelato*. Čak je uredio da njih dve srede obrve u kozmetičkom salonu čiji je vlasnik bio Masimo, njegov prijatelj. U jednoj prilici, kad je Lea ostala bez hašiša, Karlo je pozvao svog rođaka Karminea Venturina i postarao se da Lea ne mora da plati.

Ništa nije bilo savršeno, naravno. Deniz je bila zauzeta gajenjem tinejdžerske zavisnosti od cigareta i odbojnošću prema teškoj italijanskoj hrani. Karlo, koji je ženu i ćerku sada video tek drugi put za poslednjih trinaest godina i primetio koliko liče, nije mogao da se ne priseća dana kad je, devetnaest godina ranije, šesnaestogodišnja Lea pobjegla da se uda za njega u Milanu. U međuvremenu, Lea se trudila da joj živci ne popuste. Tražila je od Karla da nikome ne kaže kako je došla u Milano, mada ju je on već upoznao s Masimom i Karmineom, a činilo se da mu je Karmine, inače, nešto više od prijatelja. Pritom je stalno imala osećaj da ih neko prati.

Lea se okrenula staroj navici. Denizinoj majci je dugo bilo potrebno da popuši džoint ili dva kako bi mogla uveče da zaspi, ali pikavci koje je Deniz pronašla u njihovoj sobi svedočili su da Lea sada puši po ceo dan. San i mir su, naravno, bili dobra stvar, i velika retkost za Leu. Ipak, morate se zapitati koliko joj je bilo pametno da bude naduvana u blizini Karla, *mafioza* koji je poslednjih trinaest godina života tragao za njom po celoj Italiji ne bi li je ubio.

Ipak, izlet je tekao bolje nego što se Lea plašila. U početku je tražila od Deniz da bude pored nje kad god je Karlo bio prisutan jer, kako je Deniz izjavila, „ako sam ja tu, ništa joj se neće desiti”. Međutim, Lea se ubrzo osetila dovoljno bezbednom da ostaje nasamo sa svojim mužem. Deniz je 23. novembra uveče

otišla ranije u krevet, a Lea i Karlo su sami izašli na večeru. Ako su godine i istrošile Leine živce, činilo se da je Karlo s vremenom postao opušteniji. Sada je bio bure od čoveka, s debelim ušima, maltene obrijanom glavom i boksterskim nosom, ali ophođenje mu je bilo nežno i puno pažnje. Kad je Lea pomenula da Deniz planira da upiše univerzitet u Milanu, Karlo se ponudio da je drži na oku. Kad je Karlo rekao da je odvojio dvesta hiljada evra za svoju ćerku, a Lea ga izgrdila što je proćerdao hiljade pokušavajući da im uđe u trag – „i to uzalud, jer bi uvek stigao prekasno!” – Karlo je, nesvojstveno sebi, uvredu mirno primio. Nakon što je izmirio račun, Karlo je poveo Leu u vožnju po gradu, pa su u tišini prolazili praznim ulicama, uživajući u prizorima grada i međusobnom društvu. Karlo je bio dovoljno rasejan da prođe kroz crveno svetlo, što je oduševilo Leu, jer je bila počašćena prizorom velikog *mafioze* koji pokušava da se nekako izvuče da ne plati kaznu.

Deniz je izjavila da biste, posmatrajući ih tih dana – Leu koja puši i smeje se, Karla koji trlja vrat i dopušta da mu osmeh smekša crte lica – tačno mogli da vidite kako su se nekada voleli. Možda biste čak poverovali da će se sve srediti među njima. Njih troje su „jeli zajedno” kao porodica, kasnije je govorila Deniz. Karlo im je pokazivao koliko je „brižan i ljubazan”. A nije se moglo poreći da je Lea i dalje izgledala izuzetno. Čak i bez cvonjka u džepu, uprkos svemu što se dogodilo, njena majka je i dalje bila nešto lepo i retko, kalabrijska šumska vila koju krasi isti onaj blistavi duh koji ju je pre svih tih godina razdvajao od svih ostalih devojaka u Paljareleu. Deniz je bila uverena da Karlo mora da se ponovo zaljubljuje u Leu. „Nisam imala ni jednu jedinu lošu pomisao u vezi sa svojim ocem”, rekla je.

* * *

Lein i Denizin poslednji dan u Milanu bio je 24. novembar 2009. Planirale su da u pola dvanaest te večeri otputuju spavaćim kolima nazad u Kalabriju. Pakovale su se u svojoj sobi u hotelu „Lozana”. Kako bi im pomogao da prenesu torbe do stanice, Karlo je do ulaza u hotel dovezao veliki sivi *krajsler*, pozajmljen od prijatelja.

Dok su utovarivali stvari, Karlo je pitao Deniz da li bi želela da kasnije večera sa svojim rođacima: stricem Đuzepom, njegovom ženom Renatom i njihova dva sina, osamnaestogodišnjim Domenikom i petnaestogodišnjim Andreom. Deniz bi trebalo da iskoristi priliku i provede vreme sa svojom porodicom, rekao je Karlo. A ako ostanu nasamo, njeni roditelji bi imali priliku da pretresu još neke teme.

Deniz se složila. Lea i ona su zatim prošetale do grada, da obave poslednju kupovinu. Dan je bio oblačan, temperatura jedva iznad nule, a tupa studen izbijala je iz granitnih građevina. Na snimcima bezbednosnih kamera vide se Lea u crnoj jakni s posuvraćenom krznenom kragnom i Deniz u debeloj beloj jakni, s crnim rancem na leđima. Majka i ćerka su šetale tržnim centrima, grejale se kafom i svratile na ručak u *Mek-donalds*, jednostavno srećne što su zajedno u gradu i što, bar jednom, ne moraju da se osvrću preko ramena.

Sat vremena nakon što se smrklo, oko 18.00, Deniz je pozvala Karla. Lea i ona se nalaze blizu Kapije mira u parku Sempione, rekla je, nedaleko od hotela. Karlo je nekoliko minuta kasnije stigao u *krajsleru*, upalio sva četiri žmigavca i kroz otvoren prozor s vozačke strane podsetio Deniz da je očekuju na večeri kod rođaka. Lea, koja je već ušla u automobil, nije želela da ide: uprkos tome što je počela da se bolje slaže s Karlom, nije želela ništa da ima s njegovom porodicom. Karlo je predložio da odbaci Deniz, pa da se vrati i izvede Leu na mirnu večeru. Nakon što svi završe s obrokom, Karlo i Lea mogu da pokupe Deniz,

pa da se svi zajedno upute ka stanici. Lea i Deniz su se složile. „Vidimo se na stanici, mama”, rekla je Deniz Lei kad je ušla u kola. „Vidimo se”, odgovorila je Lea dok je izlazila. „Idem da popijem piće.”

Karlo je odvezao Deniz u Vijale Montelo broj 6, na obodu milanske Kineske četvrti. Velika prljava šestospratnica s više od stotinu stanova raspoređenih oko sumornog unutrašnjeg dvorišta, nekada je pripadala *Madore ospedaleu*, jednoj od prvih javnih bolnica koje su otvorene u Evropi, još 1456. godine. Zgrada je, međutim, propala a zatim bila i napuštena, pa ju je 'Ndrangeta iz Paljarele tokom osamdesetih godina preuzela kao centar za poslove s heroinom i kokainom, u kome su se njeni pripadnici zatim i nastanili. U prizemlju je sada poslovalo pet-šest jeftinih kineskih radnji – bakalnica, perionica, duvandžinica – čije su metalne rešetke bile ukrašene ekstravagantnim grafitima. U većini stanova živeli su imigranti iz Kine, Rumunije, Albanije, Poljske, Eritreje i Nigerije, stanari čiji je neizvestan pravni položaj jamčio da nisu prijatelji zakona. Ostale stanove dobilo je desetak mafijaških porodica. Karlo, Lea i Deniz su u jednom od njih živeli ranih devedesetih. Karlova starija braća, Vito i Đuzepe, još uvek su sa svojim porodicama zauzimali ostale stanove. Upravo su u te prostorije svake godine stizale tone kokaina i heroina, da budu prepakovane i otpremljene na sever Evrope.

Karlo je oko pola sedam uveče ostavio Deniz sa strinom Renatom u baru *Barbara*, kineskom kafeu na Pjaci Bajamonti na kraju Vijale Montela, a zatim se odvezao po Leu. Deniz je naručila espresso. Renata je rekla da će za večeru imati minestrone i narezak. Deniz je strini rekla da nije preterano gladna, pa su Renata i ona otišle u obližnji azijski supermarket da joj kupe malu porciju sušija. Deniz je pokušala da plati, ali Renata nije htela ni da čuje.

Kad se osvrne, Deniz bi rekla da je otprilike tada prestalo pretvaranje. Vrativši se u stan svojih rođaka na drugom spratu zgrade u Vijale Montelu, Deniz je sama pojela svoj suši. Zatim je sedela s Renatom, Domenikom i Andreom dok su oni večerali svoju supu i meso, gledajući televiziju. Nije to bilo ni blizu onakvog porodičnog okupljanja kakvo je Karlo najavio; njeni rođaci su čitave večeri dolazili i odlazili. Stric Đuzepe uopšte nije bio kod kuće, što je bilo naročito čudno jer se te večeri igrala važna utakmica, Milano je gostovao u Barseloni. Primetila je još nešto. Kad je ranije posećivala Renatu, često bi pomislila koliko je to ljubomorna žena, jer je neprestano zivkala Đuzepa da ga pita gde je, s kim je, šta radi i kad se vraća. Deniz nije promaklo da te večeri Renata nijednom nije pozvala Đuzepa.

Deniz, koja je posle tolikih godina skrivanja razvila šesto čulo za takve stvari, počela je da oseća kako nešto nije u redu. Oko osam sati pozvala je majku. Lein telefon je bio nedostupan. I to je bilo čudno. Lea je uvek pazila da joj telefon bude napunjen. Deniz je majci poslala poruku. „Napisala sam nešto tipa: gde si ti, dođavola?“, rekla je Deniz kasnije na sudu.

Velika utakmica je počela u dvadeset minuta do devet. Barselona je brzo povel. Deniz je poslala još nekoliko poruka Lei. Odgovora i dalje nije bilo. Renata je rekla Deniz da slobodno zapali pred rođacima – niko je neće tužiti Karlu – a kako je veče odmicalo, Deniz je shvatila da pali cigaretu na cigaretu. Njeni rođaci su počeli da gundaju kad je Barselona neposredno pred kraj prvog poluvremena postigla drugi pogodak. Nešto posle devet sati, kad je Deniz zaista počela da se oseća uznemireno, Đuzepe je promolio glavu kroz vrata, primetio rezultat, primetio njeno prisustvo, i ponovo nestao. Nekoliko minuta kasnije zazvonio joj je telefon. Karlo je zvao da joj javi kako stiže za nekoliko minuta, da je pokupi i odveze na stanicu. Treba da ga sačeka na prvom spratu, ispred stana strica Vita.

Deniz se izljubila sa strinom i braćom, pa sišla do Vitovog stana. Karlo još nije bio stigao, pa je Vitova žena Đuzepina skuvala kafu. Već je bilo prošlo pola deset – više od tri sata otkako se poslednji put čula s majkom – i Deniz se borila protiv sve većeg napada panike. Nakon nekog vremena na vratima se pojavio Vito. Iza njega, Deniz je nazrela svog oca nešto dalje niz hodnik, ispred ulaza u neki drugi stan. Nije čak ni znala da je Karlo u zgradi. Umesto da dođe po nju, razgovarao je sa svojim bratom Đuzepom i još dvojicom muškaraca. Karlo je nakratko pogledao ćerku, pa joj doviknuo da ga sačeka u kolima. Deniz je sišla na ulicu i pronašla *krajsler*. Lea nije bila unutra. Tada je već bilo deset sati uveče. Kad je Karlo ušao u kola, Deniz ga je odmah upitala: „Gde mi je majka?”

„Ostavio sam je iza ćoška”, odgovorio je Karlo. „Nije želela da dođe i pozdravi se sa svima.”

Karlo je ćuteći vozio ulicom iza Vijale Montela. Deniz ga je posmatrala. Pomislila je da izgleda uznemireno. Zbog načina na koji je vozio, jedva obraćajući pažnju na put. „*Scossato*”, rekla je kasnije. Potreseno.

Kad su skrenuli za ugao, Lee tamo nije bilo. Deniz se spremala da progovori, ali ju je Karlo preduhitrio. Lea ih ne čeka, rekao je, zato što mu je tražila novac i on joj je dao dvesta evra, ali je ona počela da viče na njega kako to nije dovoljno, pa joj je dao još dvesta, ali se ona ipak okrenula i besno otišla. Nisu bili na večeri. Zapravo, rekao je Karlo, on uopšte nije jeo.

Karlo je tada začutao. Deniz nije ništa rekla.

Znaš kakva ti je majka, rekao je Karlo. Ne postoji ništa što bi iko mogao da uradi.

Deniz je oprezno upitala oca: „Gde je sada moja majka?”

„Nemam pojma”, odgovorio je Karlo.

Deniz je pomislila da je njen otac užasan lažov. „Nisam mu poverovala ni na nanosekundu”, rekla je. „Ni jednu jedinu reč.” Sva njegoova ljubaznost proteklih nekoliko dana, sva

ta otvaranja vrata, pridržavanja kaputa i to vozikanje naokolo – čitava njegova milanska *bella figura* predstava – sve je to nestalo. Karlo kao da je nazadovao. Delovao je sirovo, gotovo iskonski. Nije hteo ni da je pogleda. I Deniz je odjednom shvatila. Večera s rođacima. Lein nedostupan telefon. Beskrajno zadržavanje. Ozbiljan razgovor muškaraca u stanu preko puta. Lea je sve vreme bila u pravu. Deniz, koja je izmolila od majke da idu u Milano, katastrofalno je pogrešila. „*Znala sam*”, rekla je Deniz. „Odmah mi je sve bilo jasno.”

Deniz je shvatila još dve stvari. Prvo: već je bilo prekasno. Deniz se nije čula s majkom više od tri i po sata. Lea nikada nije toliko dugo isključivala telefon, i svakako ne bi to uradila a da se prvo ne javi Deniz. *Gotovo je*, pomislila je Deniz. *Već je imao vremena.*

Drugo: suočavanje s ocem bilo bi čisto samoubistvo. Ako misli da preživi, mora odmah da prihvati Leinu sudbinu i u mislima je obeleži ne kao mogućnost ili nešto što bi moglo da se ispravi, već kao nešto izvesno i konačno. Istovremeno mora da uveri svog oca kako nema predstavu šta se dogodilo, iako zapravo uopšte nije sumnjala. „Shvatila sam da više ne mogu ništa da učinim za svoju majku”, izjavila je Deniz. „Ali nisam smela da dozvolim da on shvati mene.” U sebi je Deniz na silu dovela misli u skučen ćorsokak prošlog vremena. „Uradili su ono što su nameravali da urade”, rekla je sebi. „Ovako je moralo da se završi. Ovo je bilo neizbežno.” Spolja je igrala ulogu osobe kakva je bila nekoliko minuta ranije: ulogu zabrinute ćerke koja traži svoju nestalu majku. Pomogla joj je brzina kojom su se odvijali događaji. Bilo je potpuno apsurdno, čak nestvarno, to kako je Deniz u trenu izgubila majku, najbolju prijateljicu i jedinu osobu koja ju je zaista poznavala. Nije morala da se pretvara kako se muči da shvati šta se dešava. Čak je imala osećaj da bi, ako dovoljno snažno poželi, mogla da povrati Leu u život.

Upravo su se u takvom stanju – Karlo kao omamljen i Deniz koja se ponaša kao da još postoji nada na svetu – otac i ćerka vozikali po celom Milanu. „Otišli smo na sva mesta na kojima smo ranije bili”, ispričala je Deniz. „Tamo gde smo bili na piću, gde smo jeli picu, u hotel gde smo odsele, pa preko u park Sempione. Otišli smo u obližnji kafe u tržnom centru, u *Mekdonalds* gde smo ručale, i na železničku stanicu, gde je moj otac kupio dve karte, za moju majku i za mene. Išli smo po celom gradu. Sve vreme sam zvala majku i pisala joj poruke. I naravno, ništa i nikog nismo našli.”

Oko ponoći, malo nakon što je Denizin voz za Kalabriju krenuo, zazvonio joj je telefon. Deniz se zaprepastila kad je videla da na ekranu piše „mama”. Ali glas s druge strane pripadao je tetki Marizi, Leinoj sestri u Paljareleu, i Deniz se setila da je pozajmila telefon svoje sestre od tetke pre nego što je otišla u Milano.

Pribravši se, Deniz je rekla Marizi da nigde ne mogu da nađu Leu i da je upravo propustila voz za Kalabriju. „Jesi li se čula s njom?”, upitala je Deniz tetku. „Da li te je zvala?”

Tetka Mariza je odgovorila da ima propušten poziv od Lee, nešto malo posle pola sedam, ali da otad nije uspela da se čuje s njom. Mariza je zvala Deniz upravo zato da bi proverila da li je sve u redu. Deniz je odgovorila da je Lein telefon bio mrtav cele večeri.

„Učinili su da nestane”, rekla je Mariza Deniz, tek tako, dok je Karlo sedeo pored nje u kolima.

„Bila je tako neposredna”, izjavila je Deniz kasnije. „Kao da je pretpostavljala da smo svi to očekivali. Kao da smo svi isto osećali.”

Deniz i Karlo su nastavili da se vozikaju po Milanu sve do pola dva ujutru. Najzad je Deniz rekla da više nemaju gde da je traže i da bi trebalo da nestanak prijave policiji. Karlo ju je

odvezao do stanice karabinijera. Policajac je rekao Deniz da mora da sačeka četrdeset osam sati pre nego što podnese prijavu. Pošto je Karlo bio prisutan, Deniz nije mogla da policajcu kaže kako su se njena majka i ona godinama krile od čoveka koji sada stoji pored nje, pa se zahvalila policajcu i vratila kod Renate; strina joj je otvorila vrata u spavaćici, u polusnu.

Renata se iznenadila kad je čula da je Lea uopšte bila u gradu. „Došle smo zajedno”, objasnila je Deniz. „Nismo ti rekle zato što nismo htele da izazivamo nepravilike.” Sve troje su nakratko stajali na pragu. Deniz je zatekla sebe kako gleda očevu odeću. Nije se presvukao cele večeri. Nosio je upravo tu jaknu, razmišljala je Deniz. Upravo tu košulju. Upravo te cipele.

Karlo je prekinuo tišinu izjavom da će još neko vreme tražiti Leu i vratio se u automobil. Renata je rekla da Deniz može da spava u Andreinoj sobi. Da bi došla do nje, Deniz je morala da prođe kroz Renatinu i Đuzepovu spavaću sobu. „Jasno sam videla da Đuzepe nije tamo”, ispričala je kasnije. „I svesno sam to zanemarila. Godinu dana sam sve zanemarivala. Pretvarala sam se da se ništa nije desilo. Jela sam s tim ljudima. Radila u njihovoj piceriji. Išla na odmor s njima. Igrala se s njihovom decom. Iako sam znala šta su uradili. Morala sam beskrajno da pazim šta govorim. Pričali su da mi je majka živa čak i kad je prošlo više od godinu dana otkako sam je videla. Samo sam se pravila da ne znam. Ali znala sam.”